

Jednak jsou to pochopitelně jednotlivá přírodní jsoucna, jako zejména rostliny, květiny a občas i zvířata. Důležité však je, že největší ocenění se dostává celým krajinným celkům a útvarům. A to je právě již novověký postoj.

Rousseau často pociťuje estetickou libost při pohledu na **venkov**, pole, sady a vesnice, což je celkem tradiční preference už od dob Římanů. Ale právě Rousseau znovu s plnou silou ukáže na venkov jako ideál harmonického života i ideál estetický, protože do té doby považovaly vzdělané vrstvy život na venkově za utrpení. I v tomto ohledu strhne celou řadu následovníků. Nejenže se dívají na venkovský život novými očima, ale dokonce se ho snaží napodobovat, často v groteskních podobách. Pěknou ukázkou byla soukromá umělá vesnička Marie Antoinetty ve Versailles, kam chodila se svou družinou oblečená za venkovany.

Rousseau nicméně oceňuje i jezera, ostrovy a zejména **hory** a **lesy**. Přes všechny pomalu rostoucí zájem o hory a lesy nebylo v Rousseauově době jejich ocenění samozřejmé ani mezi intelektuály. Ještě Diderot (1713–1784) ve svých *Filosofických úvahách o původu a povaze krásna* uvádí tyto objekty ve zcela jiném významu. „*Lesy, hory, propasti, chaos, stařecké vrásky, smrtelná sinalost, následky nemoci*“ se podle něj mohou líbit v malířství, ne však ve skutečnosti.³⁴ Anekdotická příhoda s Winckelmannem (1717 až 1768) zvracejícím hnusem při pohledu na panoráma Alp, nemusí být pravdivá, ale vyjadřuje cítění tehdejší epochy. Stále je ideálem spíše obhospodařovaná rovina, u mnoha venkovanů vlastně až do 20. století. Obdiv k horám měl řadu průkopníků v předchozích dobách (Gessner, Everdingen) i v dalších osobnostech 18. století. Rousseauovi však, díky popularitě jeho díla, určitě patří doslova lví podíl na tom, že Evropané začnou považovat lesy a především hory za estetické objekty par excellence.

Je to on, kdo poukáže na **divokost** jako přírodní ideál. Divokost, divočina se stanou pro krásnou přírodu příznačné. Zejména četba *Julie* pak spustí lavinu obdivu k tzv. divoké přírodě, lesům a velehorám.³⁵ Romantismus pak obdiv k divokým,

Život na venkově se stal pod vlivem četby Rousseaua i antických autorů snem o Zlatém věku společenské smetánky 18. století. Královna Marie Antoinetta si nechala ve Versailles vybudovat anglický park a vísku včetně malého mlýnu, kde se svými dvořany trávila čas v přestrojení za prosté venkovany. (Richard Mique: Hameau de la Reine, Versailles, 1783–1785) Foto Karel Stibral.

opuštěným scenériím hor a lesů dále rozvede. Široký obdiv k přírodním krásám vede posléze ke vzniku turistiky, mířící především do hor. U hor je třeba zdůraznit právě ono ocenění celku, krajiny. Pokud jde o jednotlivé geologické objekty, kameny, nerosty, Rousseau naopak poněkud překvapivě píše: „*Říše nerostná nemá v sobě ničeho líbezného ani vábného.*“³⁷

Rousseau také nevynáší pouze krajinu divokou, ale i kultivanou. Kromě již zmíněných polí jsou to zejména **zahrady**, kterým věnuje celou řadu zmínek. Krásnou zahradu popisuje jak ve *Vyznáních*³⁷, tak v *Emilovi*³⁸. Vždy je patrný jeho odpor ke geometrizované zahradě francouzské, symbolizující všechny zápory a umělost civilizace. Asi nejslavnější je však popis ideální zahrady ve IV. knize *Julie* – Elysia.³⁹

Zahrada je to „divoká“ (Julie už ani do lesa nechodí), simulující divočinu i se zvířaty, jako jsou ptáci a ryby. Každý zahradnický zákrok je pečlivě zakrytý, nic nemá vypovídat o cíleném utváření této plochy. Svou nechutí ke geometrizaci se tato zahrada blíží k ideálům anglického zahradnictví. Je tu však několik rozdílů. Zahrada Rousseauova ideálu je především uzavřená, zcela